

Kavram ve hüküm olarak vacip ve sünnet

Mehmet Güler: “On Birinci Lem’a’nın Altıncı Nüktesi’nde ‘Sünnet-i Seniyyenin meratibi var: Bir kısmı vaciptir; terk edilmez’ deniyor. Vacipler sünnet midir? Bu nasıl oluyor? İslâm’da vacip ne demektir?”

Dinin bütün emirleri, farz da olsa, vacip de olsa, sünnet de olsa, ilk ve mükemmel olarak Peygamber Efendimiz (asm) tarafından, hemen ardından sahabeler tarafından, hemen ardından da takip eden hayırlı nesiller tarafından uygulanmıştır.

Sahabelerden sonraki ilk şerefli nesil (mezhep imamları), uygulama alanında bulunan bütün vahiy emirlerini almış; farz, vacip ve sünnet olarak sınıflara ayırmıştır. Mezheplerin sınıflandırmasında “sünnet” her ne kadar kendisine dar bir terim manası alarak, Peygamber Efendimiz’in (asm) nafîle olarak yapa geldiği davranışlarla sınırlandırılmış ve bu haliyle farz ve vacipten soyutlanmışsa da; Bediüzzaman’ın dilinde “sünnet” ifadesi, “İlâhî yol/Peygamber yolu” manasında farzları ve vacipleri de kapsamaktadır. (Hiç şüphesiz mezheplerin, İlâhî emirlerin derecelerini belirlemek için Peygamber Efendimiz’in (asm) nafîle olarak yaptığı davranışlara sünnet, mecburi bir Allah emri olarak yaptığı davranışlara da farz veya vacip diyerek; ümmete emir değerleri tespit edilmiş bir din bırakmaları bakımından sarf ettikleri olağan üstü gayretin değeri tartışılmaz. Bediüzzaman bu bakımdan mezhepleri takdir eder. Bu ayrı bir konudur.)

Bediüzzaman, “Peygamber Efendimiz’in (asm) birer Allah emri olarak uygulaya geldiği davranışları” mânâsında algıladığı sünnet-i seniyyeyi üç kısımda incelemiştir: 1-Farzlar ve vacipler, 2-Nafîleler, 3- Peygamber Efendimiz’in (asm) sair amelleri, güzel âdet ve davranışları.

Sünnet-i seniyyenin farz ve vacip kısmına uyma mecburiyeti vardır. Terkinde azap ve ceza vardır. Herkes bu kısma uymakla yükümlüdür.¹ Çünkü bu kısım muhkemâttır. Yani dinin sağlam kaleleri ve temel direkleri hükmündedirler. Namaz gibi, Ramazan orucu gibi, zengin olan için zekât gibi, hac gibi emirler bu nev’îdendirler. Bu emirler hiçbir şekilde değişmez ve değiştirilemezler.²

Burada, bir Allah emri olarak uymakla yükümlü bulunduğumuz farzlar ve vacipler, İlahî yolun “zorunlu uyulmayı gerektiren” emirleri olarak Peygamber Efendimiz'in (asm) fiillerinden alındığı için sünnet çerçevesinde incelenmiştir. Fakat bu tür sünnetler, hiç şüphesiz, mezheplerin tespit ettikleri şekilde hüküm olarak farz veya vaciptirler. Sünnet-i müekkede ve sünnet-i gayr-i müekkede olarak bilinen sünnetler ise, dereceleri farklı farklı da olsa, (sünnet-i müekkede daha kuvvetli olmakla beraber) hükmen nafilene nevinde olan sünnetlerdendir.

Dipnotlar:

1- Lem'alar, s. 64 (11. Lem'a, 11. Nükte)

2- Lem'alar, s. 58 (11. Lem'a, 6. Nükte)